

πειρα ἤθελον ὑποδείξει προσφορωτέρας τροποποιήσεις, προηγουμένης πάντοτε τῆς ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 26.

Ἡ ἐταιρία θέλει ἔχει σφραγίδα, ἥς τὰ σύμβολα ὀρισθῇσονται ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου.

Κυροῦμεν τὸ παρὸν Καταστατικὸν ἐξ ἄρθρων εἴκοσι καὶ ἑξ̄ συγκείμενον.

Ἐν Αθήναις τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1864.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ.

Περὶ τῶν γεωργικῶν συστημάτων τῆς Ἀγγλίας.

Πᾶσα καλλιέργεια σκοπὸν προτίθεται νὰ δημιουργήσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, μεγαλητέραν ποσότητα ἀνθρωπίνης τροφῆς εἰς δεδομένην ἔκτασιν γῆς· διὰ νὰ φθάσωσιν οἱ γεωπόνοι εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον σκοπὸν, δύνανται ν' ἀκολουθήσωσιν ὁδοὺς διαφόρους. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ γεωργοὶ ἐνασχολοῦνται εἰς παραγωγὴν κυρίως δημητριακῶν καρπῶν, διότι αὗτοι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἀμέσως εἰς τροφήν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπεναντίας, ὑπεχρεώθησαν, κατ' ἀρχάς μὲν ἔνεκα τῆς φύσεως τοῦ κλίματός των, κατόπιν δὲ καὶ ὑπὸ τῆς σκέψεως ὁδηγούμενοι, ν' ἀκολουθήσωσι δρόμον πλάγιον, ὅστις φέρει μὲν εἰς τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς, ἀλλ' ἀφοῦ πρότερον διέλθει διὰ μέσου ἄλλων καλλιεργειῶν ἀπεδείχθη δὲ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ὅτι ὁ πλάγιος οὗτος δρόμος ἦτο καὶ εἶναι ὁ καλῆτερος.

Οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ἐν γένει ἔχουσι μέγα κακὸν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνόησεν ἀρκούντως ὁ γάλλος γεωργός, ὅτι δηλ. ἐξαντλῶσι ταχέως τὸ ἔδαφος· τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἀποβαίνει σχεδὸν ἀνεπαίσθητον εἰς προνομιούχους τινὰς γαίας, αἵτινες δύνανται νὰ παράγωσι τὸν σίτον σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς, καὶ τοῦτο δύναται νὰ ᾖ καὶ κάπως ὠφέλιμον, ὅταν ὑπάρχωσιν ὑπεράριθμοι γαίαι

καὶ ὁ πληθυσμὸς ἀραιός· διότι τότε ὁ γεωργὸς μένει ἐλεύθερος νὰ σπεύρῃ δημητριακοὺς καρποὺς τὰς πρώτης ποιότητος γαίας καὶ ν' ἀφήσῃ ν' ἀναπαυθῶσιν αἱ ἄλλαι πολλὰ ἔτη, πρὶν ἢ φέρῃ εἰς αὐτὰς καὶ αὖθις τὸ ἄροτρον· ἀλλ' ὅταν ὁ πληθυσμὸς αὐξάνῃ, τότε τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Ἐὰν δὲν λαμβάνηται σπουδαία πρόνοια, ὅπως ἀποκαθίσταται διὰ τῶν καταλλήλων μέσων ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, καθόσον ἡ παραγωγὴ τῶν σιτηρῶν τὴν ἐλαττώνει, ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν ἡ γῆ, πολὺ συχνὰ προκαλουμένη νὰ παράγῃ σίτον, ἀρνεῖται ἐπὶ τέλους νὰ πράξῃ τοῦτο· καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ καλὰ κλίματα καὶ τὰ εὐφορα ἐδάφη, τὸ ἀρχαῖον ῥωμαϊκὸν σύστημα, ὅπερ συνίστατο εἰς τὸ νὰ σπεύρηται ἡ γῆ τὸ ἐν ἔτος σίτον καὶ ν' ἀφίνηται τὸ ἀκόλουθον ἔτος ν' ἀναπαύηται, ἀποβαίνει ὅλως ἀνεπαρκές, διότι ὁ σίτος διὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ τούτου συστήματος μηδαμινὰς μόνον ἐσοδείας δίδει.

Ἡ γῆ διὰ τῆς παραγωγῆς σιτηρῶν ἐξαντλεῖται ταχύτερα εἰς τὰ ἀρκτικά μέρη ἢ εἰς τὰ μεσημβρινά. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο τοῦ ἐδάφους των οἱ ἄγγλοι κατώρθωσαν νὰ μεταποιήσωσιν εἰς πλεονέκτημα. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ζητῶσιν ἀπὸ τὴν γῆν δημητριακοὺς καρποὺς τοσοῦτον συχνὰ ὅσον ἄλλοι εἰς ἄλλας χώρας, διὰ τοῦτο ἐνησχολήθησαν ἐνωρὶς εἰς ἀνακάλυψιν τῶν αἰτιῶν καὶ τῆς θεραπείας τῆς ἐξαντλήσεως ταύτης· συγχρόνως δὲ ἡ περίστασις ὅτι τὸ ἐδάφος των παρῆχε πηγὴν, ἡ ὁποία φυσικῶς δὲν εἶναι τοσοῦτον ἄφθονος εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς λαοὺς, τὴν αὐτόματον δηλ. παραγωγὴν χόρτου ἀφθόνου διὰ τὴν τροφήν τῶν ζώων, δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν των, καὶ οὕτως ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο τούτων γεγονότων προῆλθε τὸ ἀγροτικὸν τῶν ἁγγλων σύστημα. Ἐπειδὴ ἡ κόπρος εἶναι τὸ καλῆτερον μέσον τῆς ἀνανεώσεως τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, μετὰ ἐσοδῖαν δημητριακῶν καρπῶν, ἐσυμπέρανον, ὅτι ὤφειλον πρὸ πάντων νὰ ἐνασχοληθῶσιν ἀνενδότως εἰς τὸ νὰ τρέφωσι πολλὰ ζῶα. Καθόσον, ἐκτὸς ὅτι τὸ κρέας εἶναι τροφή ἐπιζήτητος μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἀρκτικούς λαοὺς ἢ ἀπὸ τοὺς μεσημβρινοὺς, διέκριναν, ἐντὸς τῆς πολυαρίθμου ζωτικῆς παραγωγῆς, τὸ μέσον δι' οὗ ν' ἀναπτύξωσι, διὰ τῆς πολλῆς δηλ. κόπρου, τὴν πλουσιότητα τοῦ ἐδάφους καὶ κατὰ συνέπειαν ν' αὐξήσωσι τὴν παραγωγὴν τα καὶ αὐτῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν. Ὁ ἀπλοὺς οὗτος συλλογισμὸς εὐδοκίμησε πληρέστατα καὶ ἀφ' ὅτου τὸν ἐδέχθησαν ἡ πείρα ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνωσιν ἐπὶ μᾶλλον ὅση μέραι τὴν ἐφαρμογὴν του.

Κατ' ἀρχάς ἤρκουντο νὰ τρέφωσι τὰ ζῶα των μόνον με φυσικὴν χλόην καὶ οὕτω τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους ἔμενε διὰ λειβάδια ἢ βοσκὰς, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἐμοιράζετο μεταξὺ τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ τῶν σχολαζουσῶν γαιῶν· ἀργώτερα ὁμῶς δὲν εὐχαριστοῦντο πλέον εἰς τὴν ἀναλογίαν ταύτην, ἀλλ' ἐπενόησαν καὶ τὰ τεχνητὰ λειβάδια καὶ τὰς ρίζας, δηλ. τὴν καλλιέργειαν φυτῶν τινῶν ἀποκλειστικῶς προωρισμένων εἰς τροφὴν τῶν ζώων· οὕτω δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολαζουσῶν γαιῶν ἤλαττοῦτο ἀπὸ ἑτους εἰς ἕτος· ἀργώτερον καὶ αὐτῶν τῶν σιτηρῶν ἡ καλλιέργεια ἤλαττώθη μεγάλως· σήμερον μάλιστα ἐπὶ τοῦ πέμπτου μέρους τοῦ ὅλου ἀγγλικοῦ ἐδάφους ἐκτείνεται ἡ καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βρώμης, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει τὸ ἐξαιρετὸν τοῦ συστήματος· τοῦτου ὅπερ εἶναι τὸ ἐξῆς· ὅτι δηλ. καθόσον αὐξάνει ἡ παραγωγὴ εἰς ζῶα, κατὰ τοσοῦτον αὐξάνει καὶ τῶν σιτηρῶν ἡ παραγωγὴ, ὥστε ὅσον ἀποβάλλει κατ' ἑκτασιν ἡ καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν, τοσοῦτον κερδίζει κατ' ἑντασιν· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἡ ἀγγλικὴ γεωργία πραγματοποιεῖ συγχρόνως διπλοῦν κέρδος.

Τὸ ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην ἔγινε πρὸ ἐξήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Γαλλία ἐρρίπτετο εἰς τὰς αἱματηρὰς ταραχὰς τῆς πολιτικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπανάστασις ἤττον θορυβώδης καὶ σωτηριωδεστέρα πραγματοποιοῦντο εἰς τὴν ἀγγλικὴν γεωργίαν. Ἐτερος μεγαλοφυὴς ἀνὴρ, ὁ Ἀρθοῦρ Γιούγκ, συνεπλήρει, ὅτι εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ὁ Μπάκνελ. Ἐν ᾧ ὁ εἰς ἀπεκάλυπτε τὸν τρόπον τοῦ νὰ ὠφεληταί τις ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπὸ τὰ ζῶα, ὁ ἕτερος ἐδίδασκε πῶς νὰ τρέφῃ τις ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ζώων εἰς δεδομένην ἑκτασιν γῆς. Μεγάλοι κτηματίαι, τῶν ὁπαίων τὰς προσπάθειάς ἀντήμειψαν μεγάλα κέρδη, κύνήσαν τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο τούτων ἰδεῶν καὶ ἔθεσαν ἀμφοτέρας εἰς ἐνέργειαν δραστηρίως καὶ μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Τότε δὲ ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ περίφημον σύστημα τῶν τετραετῶν ἀμειψισπορῶν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νορφόλκ, κομητείας ἐνθα ἐγεννήθη, καὶ ὅθεν ἤρχισε νὰ διαδίδηται παντοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἰσχύει καὶ σήμερον μετὰ τίνων τροποποιήσεων καθ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν, μετεμόρφωσεν ριζιδὸν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ αὐτὰς τὰς ἀφορωτέρας γαίας τοῦ τόπου καὶ ἐδημιούργησεν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγροτικὸν πλοῦτον τῆς Ἀγγλίας.

Δὲν θέλω ἀναπτύξει ἐδῶ τὴν θεωρίαν τῶν ἀμειψισπορῶν,

ἐκατοντάκις μέχρι τοῦδε ἐκτεθεῖσαν καὶ σχολιασθεῖσαν ὅλος ὁ κόσμος γινώσκει σήμερον, ὅτι τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ, ἀντλοῦντα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς φυτικῆς ὑπάρξεως των, προσθέτουσιν εἰς τὸ ἔδαφος πλείονον ἢ ὅσον λαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ συντελοῦσι διττῶς, εἴτε αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, εἴτε διὰ τῆς εἰς κόπρον μεταποιήσεώς των, εἰς τὸ νὰ ἐπανορθώωσι τὸ ὑπὸ τῶν σιτηρῶν καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν καλλιεργειῶν, ὅσαι ἐξαντλοῦσι τὸ ἔδαφος, προξενούμενον κακόν· εἶναι τοῦλάχιστον κατ' ἀρχὴν παραδεδεγμένον σήμερον, ὅτι τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ πρέπει νὰ καλλιεργῶνται ἀμοιβαδὸν μετὰ σιτηρᾶ, τοῦθ' ὅπερ πραγματοποιοῖ τὸ σύστημα τοῦ Νορφόλκ· μεγάλαι προσπάθειαι ἐγένοντο ἐν Γαλλίᾳ, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὑπὸ σπουδαίων ἀγρονόμων, ὅπως διαδοθῇ παντοῦ τὸ σωτήριον τοῦτο σύστημα καὶ σπουδαῖαι πρόοδοι ἐγένοντο εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην· ἀλλ' οἱ ἄγγλοι ἐβάδισαν πολὺ ταχύτερα ἡμῶν διὰ τοῦ μέσου τῶν ἀμειψισπορῶν αὐξάνει ἀδιαλείπτως εἰς τὰς χειρὰς των τὸ πολύτιμον κεφάλαιον τῆς γονιμότητος τῶν γαιῶν, τὸ ὅποιον πᾶς καλὸς ἀγρονόμος ὀφείλει νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν.

Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους διατηρεῖται εἰς διηνεκῇ λειβιάδια, τὸ ἕτερον ἥμισυ ἀποτελοῦν τὰς ὀνομαζομένας ἀροσίμους γαίας, διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀμειψισπορῶν τοῦ Νορφόλκ, σπειρόμενον τὸ μὲν πρῶτον ἔτος ρίζας, κυρίως δὲ γογγύλια ἢ γουλία χονδρά· τὸ δὲ δεύτερον ἔτος σιτηρὰ ἐαρινὰ δηλ. κριθὴν καὶ βρώμην, τὸ τρίτον ἔτος λειβιάδια τεχνητὰ, ἰδίως δὲ τριφύλιον καὶ ray-grasse καὶ τὸ τέταρτον ἔτος σῖτον.

Κατόπιν ἐπρόσθεσαν οἱ ἄγγλοι καὶ πέμπτον ἔτος εἰς τὴν κυκλικὴν ταύτην περίοδον, ἀφίνοντες τὰ τεχνητὰ λειβιάδια νὰ κατέχωσι τὴν γῆν ἐπὶ δύο ἔτη. Οὕτω λοιπὸν εἰς ἑκτασιν 700 στρεμμάτων π. χ., 300 στρέμματα θέλουν διατηρεῖσθαι εἰς διηνεκεῖς ἑοσκὰς, 80 θέλουν φυτευθῇ γαιώμηλα καὶ γογγύλια, 80 θέλουν σπαρεῖ κριθὴ καὶ βρώμη, 80 θέλουν γίνεαι τεχνητὰ λειβιάδια τὸ πρῶτον ἔτος, 80 τεχνητὰ λειβιάδια τὸ δεύτερον ἔτος, καὶ 80 θέλουν σπαρῇ σῖτον. Εἰς δὲ τὰ μέρη τοῦ τόπου, τὰ καταλληλότατα εἰς κτηνοτροφικὴν φυτουργίαν, ἢ ἀναλογία τῶν λειβαδίων καταντᾷ ἔτι μεγαλητέρα καὶ ἡ τῶν σιτηρῶν μᾶλλον ἐλαττωμένη, καὶ εἰς ἐκείνας τὰς γαίας, ὅσαι δὲν εἶναι ἀρκούντως καλαὶ διὰ τὰς ρίζας καὶ τὰ λειβιάδια, ἀντικαθιστῶσι

τὰ γογγύλια διὰ τῶν κυάμων, καὶ ἐκτείνουσι τὴν ἀναλογίαν τῶν σιτηρῶν, ἐλαττοῦντες τὴν τῶν ἄλλων εἰδῶν· ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον αἱ ἐξαιρέσεις αὗται συμψηφίζονται σχεδὸν, τοῦλάχιστον ἐν τῇ ἰδίᾳς Ἀγγλίᾳ, ἐν Ἰρλανδίᾳ ὁμῶς τὸ πᾶν εἶναι δι' ἀφορον.

Καθόλου εἰπεῖν, ἀφαιρουμένων τῶν 110 ἑκατομ. στρεμμάτων, τῶν διαμενοντῶν ἀκαλλιεργήτων, ἐκ τῆς ὅλης ἐκτάσεως τῶν Βρεττανικῶν νήσων, τὰ ὑπόλοιπα 200 ἑκατομ. στρεμμάτων τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν ἀναλύονται ὡς ἐξῆς.

φυσικὰ λειβάδια	80,000,000	στρέμματα
τέχνητὰ λειβάδια	30,000,000	»
γαιώμηλα, γογγύλια, κύαμοι	20,000,000	»
κριθὴ	10,000,000	»
βρώμη	25,000,000	»
σχολάχουσα γῆ	5,000,000	»
σῖτος	18,000,000	»
κῆποι, βρυωνία, λινάριον κλπ.	2,000,000	»
δάση	10,000,000	»
τὸ ὅλον	<u>200,000,000</u>	»

Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἔχομεν 110 ἑκατομ. στρέμματα ἀκαλλιεργήτα ἐπὶ 530 ἑκατομ. τῆς ὅλης ἐκτάσεως· τὰ 420 μένοντα δύνανται ν' ἀναλυθῶσιν ὡς ἐξῆς.

φυσικὰ λειβάδια	40,000,000	στρέμματα
τέχνητὰ λειβάδια	30,000,000	»
ρίζαι	20,000,000	»
βρώμη	30,000,000	»
σχολάζουσαι γαῖαι	50,000,000	»
σῖτος	60,000,000	»
σίκαλη, κριθή, ἀραβόσιτος	60,000,000	»
διάφοροι καλλιεργεῖται	30,000,000	»
ἄμπελοι	20,000,000	»
δάση	80,000,000	»
τὸ ὅλον	<u>420,000,000</u>	»

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο τούτων πινάκων ἀποδεικνύεται ἡ μεταξὺ τῆς ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς γεωργίας διαφορὰ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι ἡ Γαλλία ὑπερέχει τῆς Ἀγγλίας ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ τῶν ἀκαλλιεργήτων καὶ τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν· ἀλλ' αἱ παρὰ τῶν γειτόνων μας ἐγκαταλιπόμεναι γαῖαι εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεπίδεκτοι οἷας δὴποτε καλλιεργείας· αἱ γαῖαι αὗται εὐρίσκονται σχεδὸν ὅλαι ἐν τῇ ὀρεινῇ Σκωτίᾳ, εἰς τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γάλλων. Ὅσον μέρος ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκχερσθῇ, ἐξεχερσώθη ἤδη καὶ ἐκαλλιεργήθη, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν χέρσων μενουσῶν γαιῶν εἶναι ἐπίδεκτικὸν καλλιεργείας τινος. Πρὸς τούτοις ἡμεῖς ἔχομεν μεγαλητέραν ἔκτασιν δασῶν, ἢ οἱ γείνονές μας καὶ ἐὰν προσθέσωμεν τὰς ὑπὸ τῶν δασῶν καλυπτομένας γαῖας εἰς τὰς χέρσους, θέλομεν εὖρει 190 ἑκατομμύρια στρεμμάτων ἐκ τῶν 530 ἑκατομ. τοῦ ὅλου ἐδάφους τῆς Γαλλίας ἐκφεύγουσι τὴν κυρίως καλλιέργειαν. Οἱ ἄγγλοι, χάρις εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα των, τὰ ὅποια χορηγοῦσιν ἐν ἀφθονίᾳ ἀξιολόγον καύσιμον ὕλην καὶ εἰς εὐτελεῆ τιμὴν, ἠδυνήθησαν νὰ ἐκρίζώσωσι μεγάλα δάση, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἐκάλυπτον μέγα μέρος τῆς νήσου των, καὶ ἀνεπλήρωσαν οὕτω τὴν ἑλλειψιν τῶν γαιῶν· καὶ σήμερον δὲν ἀπέμειναν ἐκ τῶν ἀρχαίων δασῶν εἰμὴ μόνον ἔχνη τινὰ ὅση μέραι ἀπειλούμενα ὑπὸ καταστροφῆς.

Τὸ κυρίως λοιπὸν εἰς τὴν γεωργίαν ἀνήκον μέρος τῆς γῆς σύγκειται ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ἐξ 190 ἑκατομ. στρεμμάτων, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐκ 340 ἑκατομ. Εὐρίσκομεν δὲ ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἐκ τῶν 190 ἑκατομ. στρεμμάτων τῆς Ἀγγλίας, 150 εἰσὶ προσδιωρισμένα εἰς παραγωγὴν τῆς τροφῆς τῶν ζώων, καὶ 40 τὸ πολὺ εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρεμμάτων τῶν καθιερωμένων εἰς καλλιεργείας βελτιούσας τὴν γῆν εἶναι 90 ἑκατομμύρια, ἐν ᾧ αἱ καλλιέργειαι, αἵτινες ἐξαντλοῦν τὴν γῆν, κατέχουσι δίπλασίαν ἔκτασιν· μέγιστον δὲ εἶναι τὸ καθιερωμένον εἰς σχολαζούσας γαῖας μέρος, αἵτινες ἄλλως τε εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν των ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς ἀνανέωσιν τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν λεπτομερειῶν θέλει ἐπιβεβαιώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἰδέαν ταύτην.

Ἐν πρώτοις ἐμφανίζονται τὰ φυσικὰ λειβάδια, ἀντιπροσωπευόμενα ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὑπὸ 40 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ ὑπὸ 80 ἑκατομμυρίων. Παρ' ἡμῖν ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς ὀγδόου τοῦ ὅλου καλλιεργουμένου ἐδάφους, παρὰ τοῖς ἄγγλοις δὲ σχεδὸν τὸ ἡμισυ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὰ ἀγγλικά λειβάδια μεγάλην θέσιν κατέχουσιν αἱ βοσκαί, ἀλλ' αὗται ἰσο-

τιμούνται εἰς τὴν παραγωγὴν μὲ τὰ κοσσιζόμενα λειβάδια μας. Καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν βοσκῶν εἶναι θεθαίως μία ἐκ τῶν ἐκπληκτοῦσων ἰδιοτροπιῶν τῆς Βρεττανικῆς γεωργίας, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε· ὀλίγον χόρτον συγκομίζουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα τροφὴ τῶν ζώων ζητεῖται ἰδίως ἀπὸ τὰ τεχνητὰ λειβάδια, τὰς ρίζας, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σιτηρά. Ἀπότινος χρόνου νέα συστήματα, περὶ ὧν θέλω ἀλλαχοῦ ποιῆσαι λόγον, τείνουσιν εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἐν τῷ σάβλῳ ἐνδιαίτησιν τῶν ζώων καὶ κατὰ τὸ θέρος αὐτὸ, εἰς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὗται δὲν ἦσαν μέχρι τοῦ 1848 εἰμὴ ἐξαιρετικαί, γενικὴ σχεδὸν συνήθεια ἐπικρατεῖ νὰ ἐγκλείωσι τὰ ζῶα ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον. Τὰ τρία τέταρτα τῶν ἀγγλικῶν λειβαδίων βόσκονται ἐπιτοπίως ὑπὸ τῶν ζώων καὶ ἐπειδὴ τὸ ἡμῖς ὁμοίως τῶν τεχνιτῶν λειβαδίων βόσκεται, μάλιστα κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, καὶ αὐτὰ δὲ προσέτι τὰ γογγύλια καταναλίσκονται ὑπὸ τῶν χοίρων ἐντὸς τῶν παραγόντων αὐτὰ ἀγρῶν, τέλος πάντων ἐπειδὴ καὶ αἱ χέρσοι γαῖαι δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰμὴ μόνον διὰ τῆς διαβατικῆς βοσκῆσεως, εὐρίσκεται ὅτι τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου ἀγγλικοῦ ἐδάφους εἰσὶν ἀφειμένα εἰς βοσκήν τῶν ζώων. Ἐντεῦθεν ἡ ἰδιαιτέρα ὠραιότης καὶ ἡ χάρις τῶν βρεττανικῶν πεδιάδων· παρ' ἡμῖν, ἐκτὸς τῆς Νορμανδίας καὶ ἄλλων τινῶν ἐπαρχιῶν, ἐνθα ἡ αὐτὴ συνήθεια ἐπικρατεῖ, τὸ ἡμέτερον ἐδαφος σπανίως παρουσιάζει τὸ γελόν ἐνάμα, ὅπερ παριστάνει πανταχοῦ ἡ Ἀγγλία μὲ τοὺς χλοερὺς καὶ πρασίνοὺς λειμῶνάς της, ἐντὸς τῶν ὁποίων βόσκουσι ζῶα παντὸς εἶδους ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ.

Τὸ θέλγητρον τῶν τοπαθεσιῶν τῆς Ἀγγλίας ἐπαυξάνεται ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ γραφικοῦ ἀποτελέσματος τῶν φραγμῶν, συνιστάμενων συνήθως ἐκ δένδρων πυκνὰ φυτευμένων, οἵτινες περιβάλλουσι πάντα ἀγρόν. Ἡ ὑπαρξὶς τῶν φραγμῶν τούτων προσβάλλεται σήμερον σφοδρῶς. Μέχρι τοῦδε ἐθεωροῦντο οὗτοι ὡς ἀναγκαῖον ἐπακόλουθον τοῦ γενικοῦ συστήματος τῆς καλλιέργειας, καθόσον, ἐπειδὴ ἕκαστον τμήμα λειβαδίου βόσκεται κατὰ σειρὰν, ἀποβαίνει εὐχερὲς νὰ ὁδηγῇ τις ἐντὸς αὐτοῦ τὰ ζῶα καὶ νὰ τ' ἀφύνη ἀφύλακτα· παρ' ἡμῖν ὅμως, ἕνεκα τῶν ἐθνικῶν συνηθειῶν, ἤθελε φανῇ ὅλως παράξενον νὰ ἰδῶμεν τὰ ζῶά μας, ἰδίως τὰ πρόβατά μας, ἀφινόμενα ἐλεύθερα εἰς τὰς βοσκὰς καὶ μάλιστα μακρὰν τῶν κατοικιῶν· ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ ἄγγλοι ὄχι μόνον κατέστρεψαν τοὺς λύκους εἰς τὰς νήσους των, ἀλλὰ καὶ διὰ τρομερῶν νόμων τῆς ἀγροτικῆς ἀστυνομίας ὑπε-

ράσπισαν τὴν ἰδιοκτησίαν κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων καταχρήσεων καὶ τέλος ἕκαστος ἰδιοκτήτης ἔλαβε τὴν φροντίδα νὰ περιφράξῃ καλῶς τὸν ἀγρὸν του· ταῦτα, ὅταν τις ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, δύναται νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὴν γενικὴν ταύτην ἀσφάλειαν. Οἱ ὠραῖοι ἐκεῖνοι φραγμοὶ ἐμφανίζονται ὡς ὠφέλιμα ὑπερασπίσματα καὶ ὡς πλούσιοι στολισμοὶ τῶν ἀγγλικῶν ἀγροικιῶν· ἀπορίας δὲ ἄξιον εἶναι πῶς δύναται νὰ ὑπάρχῃ σήμερον ζήτημα ἢ διατήρησις των.

Ἡ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον χρήσις τῶν βοσκῶν παρέχει εἰς τοὺς ἄγγλους γεωπόνους πολλὰ πλεονεκτήματα· πρῶτον μὲν οἰκονομεῖ τὴν διὰ τῶν χειρῶν ἐργασίαν, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον δι' αὐτοὺς δὲν εἶναι ἄξιον μικρᾶς σκέψεως, ἔπειτα δὲ ἀποβαίνει λίαν ὠφέλιμος καὶ εἰς τὴν ὑγίαν αὐτῶν τῶν ζώων. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς ἀμέσου βοσκήσεως ὠφελεῖται τις καὶ ἐκ τῶν γαιῶν ἐκείνων, αἵτινες δὲν ἤθελον δίδει εἰμὴ ἀσημαντον πρόσοδον, καὶ αἵτινες κατὰ μικρὸν βελτιοῦνται διὰ τῆς ἐν αὐταῖς σταθμεύσεως τῶν ζώων. Παρέχει τροφὴν πάντοτε ἀναγεννωμένην καὶ τῆς ὁποίας τὸ ποσὸν καταντᾷ ἴσον, ἂν ὅχι ἀνώτερον ἐκείνου, τὸ ὅποῖον ἤθελεν ἐπιτύχει διὰ τῆς κόσσης. Κατὰ συνέπειαν ἀποδίδουσι μεγάλην ἀξίαν εἰς τὴν ἀγροικίαν, τὴν ἔχουσαν μεγάλην ἔκτασιν καλῶν βοσκῶν. Καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ κοσσιζόμενα λειβάδια παρενθέτουσι συχνάκις ἐν ἔτος βοσκῶν μεταξύ δύο ἐτῶν κοσσίσεως. Ἐν ᾧ δὲ αἱ βοσκαὶ μας εἰσὶ γενικῶς ἀμελημέναι, παρ' αὐτοῖς ἀπεναντίας ἐπεριποιήθησαν θαυμασίως· καὶ ὅστις ἐσπούδασεν ὅπως οὖν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλλιεργείας, τὸ θελκτικώτερον πάντων, ἵξεύρει πόσον μεγάλη ἀποστάσις ὑπάρχει μεταξύ λειβαδίου ἀκαλλιεργήτου καὶ ἀγρίου, καὶ λειβαδίου καλλιεργημένου.

Δύναται τις θαρράλαιως νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὰ 80 ἑκατομμύρια στρεμμάτων τῶν ἀγγλικῶν λειβαδίων δίδουσι τρεῖς τόσῃν τροφὴν διὰ τὰ ζῶα ἢ ὅσῃν τὰ 40 ἑκατομμύρια στρεμμάτων τῶν ἡμετέρων λειβαδίων καὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια τῶν σχολαζουσῶν γαιῶν μας· ἀποδεικνύει τοῦτο ἀρκούντως ἡ ἀγοραία τιμὴ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν γαιῶν τούτων. Τὰ ἀγγλικά λειβάδια πωλοῦνται κατὰ μέσον ὅρον ἀντὶ 400 φράγκων τὸ στρέμμα· εὐρίσκονται δὲ λειβάδια πωλούμενα συνήθως ἀντὶ 1000 ἕως 2000 καὶ μέχρι 5000 φράγκων ἕκαστον στρέμμα. Τὰ καλῆτερα λειβάδια τῆς Νορμανδίας εἰσὶ τὰ μόνα παρ' ἡμῖν δυνάμενα νὰ ἀνταγωνισθῶσιν ὅπως οὖν μέ τινας τῶν τιμῶν τούτων. Τὰ λειβάδια ταῦτα κατὰ μέσον ὅρον φθάνουσιν εἰς τὰ

τοία τέταρτα σχεδόν τῆς ἀξίας τῶν ἀγγλικῶν λειβαδίων, ὡς πρὸς δὲ τὰς ἡμετέρας σχολαζούσας γαίας, αὐται ἀπέχουσι πολὺ τῶν ἀγγλικῶν βοσκησίμων γαιῶν. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἐπροχώρησεν, ὅσον παρὰ τοῖς ἄγγλοις, ἡ τέχνη τοῦ βελτιώσκειν τὰ λειβάδια καὶ τὰς βοσκὰς, τοῦ καθιστάνειν τὰς γαίας αὐτῶν ὑγιεῖς διὰ τῆς ὀχετεύσεως τῶν ἐν αὐταῖς ὑδάτων, καὶ γονίμους διὰ τῶν ἀρδεύσεων καὶ τῶν λιπασμάτων καταλλήλως καὶ μεθ' ἱκανότητος γινομένων, διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ὀργωμάτων, διὰ τῶν ἐκλιθώσεων, τῶν ἰσοπεδώσεων, διὰ τῆς πολλαπλασιασέως τῶν θρεπτικῶν χόρτων καὶ τῆς ἐκριζώσεως τῶν κακῶν, ἅτινα εὐκόλως διαδίδονται· οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀποβλέπουσιν ὀλιγώτερον πρὸς τὴν δαπάνην προκειμένου περὶ δημιουργίας καὶ διατηρήσεως τοιούτων πραγμάτων. Αἱ εὐφυεῖς αὐται περιποιήσεις καὶ προσπάθειαι, εὐνοούμεναι καὶ ὑπὸ τοῦ κλίματος, παρήγαγον ἀληθῆ θαύματα.

Κατόπιν ἔρχονται αἱ ρίζαι καὶ τὰ τεχνιτὰ λειβάδια· αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ γενικῶς καλλιεργούμεναι ρίζαι εἰσὶ τὰ γαιώμηλα καὶ τὰ γογγύλια. Ἡ καλλιέργεια τῶν κοκκινογουλιῶν, τοσοῦτον συνηθισμένη ἐν Γαλλίᾳ, ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ὀλίγον συνηθῆς εἰς τὴν ἀντίπεραν τοῦ πορθμοῦ χώραν καὶ μόλις ἀρχίζει σήμερον νὰ διαδίδηται. Τὰ γαιώμηλα ἦσαν εἰς μεγάλην ὑπόληψιν πρὸ τῆς νόσου τῶν· εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὰς ἐθνικὰς συνηθείας ταῦτα χρησιμεύουσιν ἐκεῖ μᾶλλον ἢ ἐν Γαλλίᾳ εἰς τροφήν τῶν ἀνθρώπων, προσδιορίζουσι δὲ συγχρόνως μεγίστας ποσότητας εἰς τροφήν τῶν ζώων. Ἐκεῖνο ὁμῶς, τὸ ὁποῖον μᾶλλον ἢ τὰ γαιώμηλα καταντᾷ ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῶν ἄγγλων, καὶ τὸ ὁποῖον σχηματίζει τρόπον τρόπον τινὰ τὸν ἄξονα αὐτῆς, εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ῥαπάνων, γογγυλίων ἢ γουλιῶν. Ἡ καλλιέργεια τούτων, ἥτις παρ' ἡμῖν κατέχει μόλις χιλιάδας τινὰς στρεμμάτων καὶ ἥτις εἶναι ὀλίγον γνωστὴ ἔξω τῶν ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν μας, θεωρεῖται παρὰ τοῖς ἄγγλοις ὡς τὸ βεβαιότερον σημεῖον, καὶ τὸ ἐνεργητικώτερον μέσον πάσης γεωργικῆς προόδου. Παντοῦ, ὅπου ἡ καλλιέργεια τούτων εἰσάγεται καὶ ἀναπτύσσεται, ὁ πλοῦτος παρακολουθεῖ. Δ' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς καλλιέργειας αἱ ἀρχαῖαι ἀκαρποὶ ἀμμοχέρσοι μετεμορφώθησαν εἰς εὐφωρωτάτας γαίας. Συχνάκις ἡ τιμὴ ἀγροικίας τινὸς μετράται κατὰ λόγον τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐδάφους, τοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν ταύτην καθιερωμένου. Δὲν εἶναι σπάνιον ν' ἀπαντήσῃ τις, περιηγούμενος τὴν Ἀγγλίαν, τεμάχιον γῆς χιλιάδων στρεμμάτων ἐσπαρμένον καθ' ὅ

λοκληρίαν ράπανα· κατὰ τὸ θέρος βλέπει τις παντοῦ λάμπον τὸ ὠραῖον πράσινον χρώμα αὐτῶν.

Τὰ γογγύλια, καλλιεργούμενα ἔκπαλαι εἰς τὴν Ὀλλάνδαν ἦλθαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος, συγχρόνως μετὰ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν θεσμῶν, οὔτινες διέβησαν τὸν πορθμὸν μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Γ'. Ὁ λόρδος Τοβνσὴνδ ἀπέκτισε μεγάλην φήμην, διότι ὑπὸ τὸν Γεώργιον Β' εἰργάσθη ἰσχυρῶς εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γογγυλίων· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ τίτλοι οὗτοι οὐδέποτε λησμονοῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ περίοδος τῶν ραπάνων εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ συστήματος τῶν ἀμειψισπορῶν τοῦ Νορθόλκ. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον τῆς κυκλικῆς καλλιεργείας· ὅχι μόνον αὕτη ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς μελλούσας ἐσοδείας διὰ τῆς ποσότητος τῶν ζώων, τὰ ὅποια δύναται νὰ θρέψῃ ἐν τῇ κτηνοστασίῳ, καὶ τὰ ὅποια ἀφίνουσιν ἐκεῖ ἀφθονον κόπρον· ὅχι μόνον παράγει αὕτη πολὺ κρέας, γάλα καὶ μαλλία διὰ τῆς ἐκτεταμένης καὶ ἀφθόνου ταύτης τροφῆς, τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς ὅλα τὰ ἡμέρα ζῶα, ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ καθαρίσῃ τὴν γῆν ἀπ' ὅλα τὰ ἐπιζήμια χόρτα διὰ τῶν πολυποικίλων ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ, καὶ ὥς ἐκ τῆς φύσεως τῆς βλαστήσεώς της. Οὕτω δὲ οὐδεμία ἄλλη καλλιέργεια, οὔτε ἐκείνη, ἥτις παράγει τὸν σῖτον, εἶναι μᾶλλον αὐτῆς τελειοποιημένη. Οἱ ἄγγλοι καλλιεργηταὶ δὲν φεῖδονται οὐδενὸς κόπου ἢ μέσου. Δι' αὐτὴν καὶ μόνην σχεδὸν τὴν καλλιέργειαν προορίζουσιν ὅλας τὰς κόπρους, τὰ ἐντελέστερα σκαλίσματα, καὶ τὰς πλέον ἐπιμόνους περιποιήσεις· λαμβάνουσι δὲ περὶ τὰ 50—60 καντάρια μετρικὰ γογγυλίων κατὰ στρέμμα, ἰσοδυναμοῦντα μὲ 10—12 μετρικὰ καντάρια χόρτου, ἐνίοτε δὲ ἡ παραγωγή φθάνει καὶ εἰς τὸ διπλάσιον· τὰ γογγύλια ἀπαιτοῦσιν ἔδαφος ἐλαφρὸν καὶ ὑγρασίαν κατὰ τὸ θέρος, διὰ τοῦτο καὶ εὐδοκιμοῦσι τοσοῦτον ἐν Ἀγγλίᾳ.

Πᾶς τις δύναται νὰ ἐννοήσῃ πόσον εἰς τοιοῦτος πόρος, ἀνάλογοι τοῦ ὁποίου ὀλίγοι ὑπάρχουσιν ἐν Γαλλίᾳ, δύναται νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν φυσικῶν λειβαδίων· οἱ κύριοι ἐκπληροῦσι τὴν αὐτὴν ἀποστολὴν εἰς τινὰ ἐδάφη, παντοῦ δὲ τὰ τεχνιτὰ λειβάδια συμπληροῦσι τὸ σύστημα.

Ἐν τῇ ἐπισήμῳ στατιστικῇ τῆς Γαλλίας ἡ ἔκτασις τῶν τεχνιτῶν λειβαδίων ἀνάγεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 15 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, νομίζω ὁμῶς ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής, καθόσον σταθερὰ ὑπάρχει ἡ πρόοδος, ἣν κάμνει

ἐν Γαλλίᾳ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλλιέργειας καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀναβιβάζω εἰς τὸ διπλάσιον, ἥτοι εἰς 30 ἑκατομ. στρεμμάτων, ἐκπιπτομένης ἀναλόγου ποσότητος ἀπὸ τὴν ὅλην ἑκτασιν τῶν σχολαζουσῶν γαιῶν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν αὐξησιν ταύτην εἵμεθα πολὺ κατωτέρω τῶν ἁγγλῶν, οἵτινες, ἐκ τῶν 150 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων τῆς Ἀγγλίας, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Σκωτίας, ἔχουσι τόσην ἑκτασιν γῆς διὰ τεχνιτὰ λειβάδια, ὅσην καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν 530 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ τεχνιτὰ μας λειβάδια δὲν εἶναι κατώτερα τῶν ἀγγλικῶν, εἰς τὸ ἔδαφος τῶν ὁποίων οὐδόλως εὐδοκιμεῖ ἡ μηδική (Luzerne), ἔχουσιν ἐκεῖνοι μόνον τὸ τριφύλιον καὶ τὸ ραϊῦ-γγράς (ray-grasse), ἡ δὲ παραγωγή τῶν δύο τούτων φυτῶν, ὅσον καλὴ καὶ ἂν ᾦναι, δὲν ὑπερβαίνει τὴν παραγωγὴν τῶν ἡμετέρων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα εἰσὶ κατὰ πάντα ἀνώτερα· ἀρκετὰ πολὺ δι' ἡμᾶς, ὅτι δυνάμεθα ἤδη νὰ ἐξισωθῶμεν ὡς πρὸς τοῦτο μὲ τοὺς ἁγγλους. Ἀπὸ τίνος δὲ χρόνου ἀποκτῶσιν οἱ ἁγγλοι διὰ τοῦ ἰταλικοῦ ραϊῦ-γγράς (ray-grasse) ἀξιοσημεῖωτα ἀποτελέσματα.

Ἡ τελευταία καλλιέργεια, ἡ προωρισμένη εἰς τροφὴν τῶν ζώων, εἶναι ἡ τῆς βρώμης. Ἡ Γαλλία σπεῖρει κατ' ἔτος σχεδὸν 30 ἑκατομμύρια στρεμμάτων βρώμην. Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι δὲν σπεῖρουσι τόσον ποσὸν, ἀλλ' ἀπολαμβάνουσιν ἐσοδίαν πολὺ μεγαλειτέραν. Ὁ μέσος ὅρος τῆς παραγωγῆς τῆς βρώμης ἐν Γαλλίᾳ εἶναι 18 ἑκατόλυτρα κατὰ ἑκτάριον (δέκα στρεμμάτων) ἀφαιρουμένου τοῦ σπόρου. Εἰς τὸ ἠνωμένον βασίλειον ἡ παραγωγή εἶναι διπλασία, ἥτοι 5 κουάρτερ εἰς ἓν ἄκρον, ἐνίοτε ἀναβαίνει καὶ μέχρι τῶν 10 (1). Αἱ αὗται διαφοραὶ παρατηροῦνται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ μεταξὺ τῶν τόπων ὅπου ἡ καλλιέργεια τῆς βρώμης ἐννοεῖται καλῶς, καὶ εἶναι κατὰλληλος διὰ τὸ ἔδαφός των, καὶ ἐκείνων, ὅπου δὲν ἐννοοῦνται ταῦτα καλῶς· ἄλλως τε ἐξ ὅλων τῶν σιτηρῶν ἡ βρώμη εὐδοκιμεῖ φυσικῶς καλῆτερα εἰς τὰ ἀρκτικά κλίματα. Τὸ Σκωτικὸν ἔθνος ὁλόκληρον ἐτρέφετο ἄλλοτε μόνον ἀπὸ τῆς βρώμης. Ἐντεῦθεν δὲ ἔλαθεν ἡ Σκωτία τὴν ἐπικλήσιν χώρα ζυμαρικῶν ἐκ βρώμης (land of cakes), ὡς ἔδιδον εἰς τὴν Ἰρλανδίαν τὴν ἐπικλήσιν γῆς γαιωμῆλων (land of potatos).

(1) Τὸ ἀγγλικὸν ἄκρον ἰσοδυναμεῖ μὲ 40 ἄρ καὶ 46 σαντιὰρ καὶ τὸ κουάρτερ μὲ 2 ἑκατόλυτρα καὶ 90 λίτρας.

Οὕτως εἰς ἑκτασὶν 310 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, κατα-
 βιβαζομένων εἰς 200 ἑκατομ. ὡς ἐκ τῶν χέρσων μὴ καλλιερ-
 σίμων γαιῶν, αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι παράγουσι πολὺ πλειοτέ-
 ραν τροφήν διὰ τὰ ζῶα ἢ ὁλόκληρος ἡ Γαλλία μετὰ διπλασίαν ἑκτα-
 σιν γῆς. Ἡ ποσότης τῶν λιπασμάτων τῆς ἀγγλικῆς γεωργίας
 εἶναι κατ' ἀναλογίαν τρεῖς ἢ τετράκις μεγαλὺν τῆς γαλλικῆς,
 ἀνεξαρτήτως τῶν ζωϊκῶν προϊόντων, τῶν χρησιμευόντων ἀμέσως
 εἰς κατανάλωσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ μέγας οὗτος ὄγκος τῶν
 λιπασμάτων δὲν θεωρεῖται ἐκεῖ ἀκόμη ἀρκετός. Ὅτι δύναται
 ν' αὐξήσῃ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους, τὰ κόκκαλα, τὸ αἷμα,
 τὰ κουρέλια παντὸς εἶδους, αἱ μάζαι τῶν ἐκθλίψεων διαφόρων
 σπόρων, τὰ ἀποστραγγίδια τῶν διαφόρων κατασκευῶν, ὅλα τὰ
 λείψανα τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν καὶ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν ὅσα
 θεωροῦνται ὡς περιέχοντα ιδιότητάς τινας γονιμοποιούσας, ὡς
 ἐν παραδείγματι γύψος, ἄσβεστος κλπ. συνάζονται μετὰ προ-
 θυμίας καὶ φροντίδος καὶ παραχώνονται εἰς τὴν γῆν. Τὰ ἀγ-
 γλικά πλοῖα ποντοποροῦσιν ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Κόσμου πρὸς
 ζήτησιν συμπληρώματος τῶν λιπασμάτων· τὸ γλουάνον, ἡ
 πλουσιωτάτη αὕτη ὕλη, φέρεται διὰ πολυαριθμῶν φορτίων ἀπὸ
 τὰς ἀποτάτας θαλάσσας, ἡ δὲ γεωργικὴ χημεία καταβάλλει ἀ-
 διαλείπτους προσπαθείας, εἴτε εἰς ἀνακάλυψιν νέων λιπασμάτων,
 εἴτε εἰς προσδιορισμὸν ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀρμύζουσι κάλλιον εἰς
 ἑκάστον εἶδος καλλιεργείας καὶ ἀντὶ νὰ καταφρονῶσιν οἱ ἄγ-
 γλοι ἀγρονόμοι, ὡς ἀλλαχοῦ, τὰς προσπαθείας καὶ ἐρεῦνας ταύ-
 τας, ἀπ' ἐναντίας τὰς ἐνθαρρύνουσι διὰ τῆς ἐνεργητικῆς συμ-
 πράξεώς των. Κατ' ἔτος, εἰς τὰ ἔξοδα ἐκάστης ἀγροικίας, ση-
 μειοῦται ποσὸν ἀρκετὰ μέγα διὰ τὴν ἀγορὰν γονιμοποιουσῶν
 ὑλῶν ὅσον δὲ περισσότερον εἶναι τις εἰς κατάστασιν νὰ δαπανᾷ
 τόσον περισσότερον ποσὸν λιπασμάτων ἀγοράζει. Ἡ πώλησις
 τῶν συμπληρωτικῶν τούτων λιπασμάτων δίδει χώραν ἐν Ἀγ-
 γλίᾳ εἰς μέγιστον ἐμπόριον.

Ἡ γῆ δὲν ζητεῖ μόνον βελτιώσεις καὶ λιπάσματα, ἀλλ' ἔχει
 πρὸς τούτοις ἀνάγκην νὰ σκαφῇ βαθέως, νὰ βελτιωθῇ, ν' ἀραιω-
 θῇ, ν' ἀποκατασταθῇ ὑγιὴς διὰ τῶν ὀχετεύσεων, νὰ ἰσοπεδωθῇ,
 νὰ σκαλισθῇ καλῶς, νὰ γεωργηθῇ δεόντως καθ' ὅλας τὰς διευ-
 θύνσεις, ὥστε τὸ μὲν ὕδωρ νὰ τὴν διαπερᾷ χωρὶς νὰ διαμένῃ
 ἐντὸς αὐτῆς, τὰ δὲ ἀτμοσφαιρικά ἀέρια νὰ εἰσέρχωνται ἐντὸς
 αὐτῆς ἐλευθέρως, καὶ αἱ ρίζαι τῶν ὀφελίμων φυτῶν νὰ εἰσ-
 δύωσιν ἐντὸς αὐτῆς καὶ νὰ διακλαδῶνται εὐκόλως ἀπειρος ἀριθ-
 μὸς μηχανῶν ἐφευρέθη διὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἐργασίας.

Δύναται τις νὰ πεισθῇ περὶ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος τῆς βιομηχανίας τῶν γεωργικῶν μηχανῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐξοδεύσεως, ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῆς θέσεως ἣν κατεῖχον αὐταὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ 1851. Τριακόσιοι περίπου ἡριθμοῦντο οἱ ἐκθέται τῆς κατηγορίας ταύτης, ἐλθόντες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου, καὶ μεταξὺ τούτων διακρίνονται τινες, ὡς π. χ. οἱ Γκαρρὲ καὶ οἱ Ραμσὸν, ἐκ τῆς κομητείας τῆς Νορφολκ, οἵτινες ἐνασχολοῦσιν εἰς κατασκευὴν τοιούτων μηχανῶν χιλιάδας ἐργατῶν, καὶ ἐκτελοῦσιν ἐτησίως ἔργα ἀξίας πολλῶν ἑκατομμυρίων φράγκων. Αἱ μηχαναὶ αὗται οἰκονομοῦσι παραδόξως τὴν διὰ τῶν χειρῶν ἐργασίαν, ἀναπληροῦσαι ἄπειρον ἀριθμὸν βραχιόνων.

Δύω σιτηρὰ ὠρελοῦνται ἐκ τῶν ἔργων καὶ ἐκ τῶν μεγάλων τούτων δαπανῶν, ἡ κριθή, ἥτις δίδει τὸ ἐθνικὸν ποτόν, τὸν ζύθον, καὶ ὁ σῖτος, ὁ βασιλεὺς τῶν σιτηρῶν.

Ἡ κριθή κατέχει ἐτησίως δέκα περίπου ἑκατομμύρια στρεμμάτων, ἥτοι τοσαύτην ἔκτασιν ὅσην καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα· ἀλλὰ καθὼς τῆς θρώμης, οὕτω καὶ ἡ κατὰ μέσον ὅρον παραγωγὴ τῆς κριθῆς τῶν ἄγγλων καταντᾷ διπλασίᾳ τῆς ἡμετέρας· ἥτοι ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ἡ παραγωγὴ τῆς κριθῆς εἶναι 15 ἑκατόλιτρα κατὰ ἑκτάριον, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ 30. Τὸ ἥμισυ περίπου τῆς ἐτησίας ἐσοδίας χρησιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου. Τὸ εἰσπραττόμενον δικαίωμα φορολογίας (malt), ἡ τὸ ἐπὶ τῆς βλαστησάσης κριθῆς, βεβαιοῖ τὴν χρῆσιν 14 ἕως 15 ἑκατομμυρίων ἑκατολίων (1)· τὸ ἕτερον ἥμισυ παρέχει ἓνα περιπλέον πόρον διὰ τὴν τροφήν καὶ πάρχυνσιν τῶν ζώων, ἰδίως τῶν χοίρων. Οἱ ἄνθρωποι καταναλίσκουσιν ὡσαύτως ποσὸν τι κριθῆς ὡς καὶ

(1) Τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα ὁ Σκῶτος ἀγρονόμος κάμνει ἐνταῦθα τὴν παρατήρασιν, τῆς ὁποίας ὀφείλω νὰ ἀναγνωρίσω τὴν ὀρθότητα, ὅτι εἰς τὰ 5 ἑκατομμύρια κουάρτερ, χρήσιμα εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου, πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἐν ἑκατομμύριον κουάρτερ, ἡ περίπου τρία ἑκατομμύρια ἑκατόλιτρα, χρησιμεῦον εἰς κατασκευὴν οἶνοπνεύματος. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν σίκαλην, τῆς ὁποίας ὡσαύτως μεγάλην ποσότητα μεταβάλλουσιν εἰς πνευματώδη ποτά. Τὰ γεγονότα ταῦτα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόμισα δεόν νὰ παραμελήσω, κατ' οὐδὲν μεταβάλλουσι τὰ γενικὰ ἀποτελέσματα.

βρώμης, ἀλλ' ἡ χρῆσις τῆς χονδρῆς ταύτης τροφῆς ἐλαττοῦται ὁσημέραι διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐκτὸς τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρώμης οἱ ἄγγλοι ἔτρωγαν ἄλλοτε πολλὴν σίκαλιν, ἥτις πραγματικῶς, μετὰ τὰ ἐκρὺν σιτηρὰ, εἶναι ὁ μόνος σπόρος, ὅστις συμβιβάζεται καλῆτερα μὲ τὸ βραχυχρόνιον θέρος τῶν ἀρκτικῶν κλιμάτων. Εἰς ὅλα τὰ ἀρκτικά μέρη τῆς Εὐρώπης καλλιεργοῦσι καὶ τρώγουσι τὴν σίκαλιν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅμως σχεδὸν ἐξέλιπε καὶ σήμερον χρησιμεύει μόνον εἰς τὸ νὰ παράγῃ χόρτον πράσινον κατὰ τὸ ἔαρ καὶ ἡ συνήθης μικρὰ τιμὴ αὐτῆς δὲν βοηθεῖ τὴν πώλησιν εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σπορῶν. Ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγή εἶναι σχεδὸν μηδαμινή, οἷα καὶ ἡ παραγωγή αὐτῆς. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν γαιῶν, αἵτινες ἄλλοτε παρήγαγον μόνον σίκαλιν, σπειρονται σήμερον σίτον· ὅσαι δὲ δὲν παράγουσι σίτον χρησιμεύουσιν εἰς ἄλλα εἶδη καλλιεργείας. Οἱ ἄγγλοι ἐσκέφθησαν ὀρθῶς, ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς σίκαλης, ἥτις ἀπαιτεῖ τοὺς αὐτοὺς κόπους καὶ καταναλίσκει τὴν αὐτὴν μὲ τὸν σίτον ποσότητα λιπασμάτων καὶ παράγει προϊόν πολὺ ὀλιγώτερον, δὲν εἶναι ἀξία τῶν περιποιήσεων καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὧν ἀπολαύει ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι ὀρθοτάτη, ἐξ ἐκείνων αἵτινες, ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκονομίᾳ, ἀρκοῦσιν ὅπως μεταβάλωσιν ὅλως τὴν γεωργικὴν φυσιογνωμίαν ἐνὸς τόπου. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς σίκαλης εἶναι τοσοῦτον ὀρθή, ὅσον καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς διὰ τῶν βοῶν καλλιεργείας καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προβάτων, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ἀγγλικοῦ γεωργικοῦ συστήματος.

Ἡ σίκαλη καλλιεργεῖται μέχρι σήμερον ἐν Γαλλίᾳ εἰς ἑκτασιν 30 περίπου ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, συμπεριλαμβανομένων εἰς ταῦτα καὶ τοῦ ἡμίσεως τῶν γαιῶν τῶν σπειρομένων σιγαῶν (σίκαλη καὶ σίτος). Ἡ παραγωγή τούτου εἶναι ἀθλιεστάτη ὡς μὴ δίδουσα πλέον τῶν 5—6 εἰς τὸ ἓν, καὶ μόλις πληρῶνονσα τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας· ἤθελεν εἶσθαι μεγάλη ὠφέλεια ἐὰν ἐγκαταλιμπάνετο ὀλωσδιόλου ἡ καλλιέργεια αὐτῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὴ τοιαύτη ἐγκατάλειψις. Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐγκαταλείψῃ τις τὴν σίκαλιν, πρέπει νὰ ᾔναι εἰς κατάστασιν νὰ παράξῃ ἄλλο τι μετ' ἐπιτυχίας· ὅλος ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ θιάσῃ πρὸς τοῦτο τὴν φύσιν. Ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν σημερινὴν παραγωγὴν τοῦ σίτου οἱ ἄγγλοι παρεβίασαν καὶ κατηνάγκασαν τὸ τε ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα τῶν. Ἰδίως ἡ ὡς λίπασμα χρῆσις τῆς ἀσβέστου ἐβόη-

θησεν αὐτοὺς πολὺ. Τὸ αὐτὸ μέσον παρήγαγε τὰ αὐτὰ ἀποτε-
λέσματα καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Γαλλίας. Δὲν πρέπει δέ τις νὰ
λησμονῇ τὴν ἄλλην ἀρχήν, τὴν ὁποίαν ὡσαύτως ἐθεσαν οἱ ἄγγλοι,
ὅτι ἐὰν δὲν ᾖναι σχεδὸν ποτὲ ὠφέλιμον νὰ παράγῃ τις σήκαλην,
δὲν εἶναι ὡσαύτως κέρδος νὰ παράγῃ τις σίτον παρὰ μόνον ὅταν
τοῦτο γίνηται καταλλήλως· ἑκατὸν στρέμματα ἐν καλῇ κα-
τάσειάσει εἰσὶ προτιμώτερα καὶ παράγουσι περισσότερον παρὰ
διακόσια ἢ τριακόσια καλλιεργούμενα καὶ διατηρούμενα κακῶς.

Ἐν ᾧ δὲ τὸ τέταρτον σχεδὸν τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους καλλιερ-
γεῖται ἀποκλειστικῶς διὰ τὰ σιτηρὰ τῆς ἀνθρωπίνης κατανα-
λώσεως, ἐν Ἀγγλίᾳ ὀλιγώτερον τοῦ δεκάτου ἔκτου μέρους τῆς
ὅλης ἐπιφανείας, ἥτοι 18 περίπου ἑκατομμύρια στρεμμάτων ἐκ
τῶν 310 σπειρεται σίτον, ἀλλ' ὡσαύτως, ἐν ᾧ ἐκ τῶν 110
ἡμετέρων ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, ἀφαιρουμένων τῆς κριθῆς
καὶ τῆς βρώμης, 50 παράγουσι καρποὺς κατωτέρους, τὰ 18
ἀγγλικά ἑκατομμύρια παράγουσι μόνον σίτον. Λογίζεται ἡ ὅλη
παραγωγή τῆς μὲν Γαλλίας εἰς 70 ἑκατομμύρια ἑκατολίτρων
σίτου, 30 σήκαλης, 7 ἀραβοσίτου καὶ 8 καλαμποκίου, ἀφαι-
ρουμένου τοῦ σπόρου· τῶν δὲ Βρεττανικῶν νήσων ἀναβαίνει εἰς
45 περίπου ἑκατομμύρια ἑκατολίτρων σίτου, μὴ συμπεριλαμ-
βανομένων εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο τῆς σήκαλης καὶ ἄλλων τινῶν
σπόρων.

Ἡ παραγωγή παρ' ἡμῖν εἶναι 12 ἑκατόλιτρα σίτου, ἢ 10
ἑκατόλιτρα σήκαλης κατὰ ἑκτάριον (δέκα στρέμματα), ἀφαι-
ρουμένου τοῦ σπόρου· προστιθεμένου τοῦ ἀραβοσίτου καὶ καλαμ-
ποκίου καὶ διανεμομένου τοῦ ὅλου ποσοῦ αὐτῶν εἰς τὸν ἀριθμὸν
τῶν σπειρομένων στρεμμάτων, θέλομεν ἔχει κατὰ μέσον ὅρον
δι' ἑκαστον ἑκτάριον πλεόν τῶν 6 ἑκατολίτρων σίτου, 3 σχε-
δὸν ἑκατόλιτρα σήκαλην, ὀλίγον τι πλεόν τοῦ 1 ἑκατολίτρου
ἀραβοσίτου, ἥτοι τὸ ὅλον εἰς ἑκαστον ἑκτάριον (δέκα στρεμ-
μάτων) 11 περίπου ἑκατόλιτρα. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ αὐτὴ παραγω-
γὴ ἀναβαίνει εἰς 25 ἑκατόλιτρα σίτου κατὰ ἑκτάριον, ἥτοι
πλεόν ἢ διπλασίᾳ κατὰ ποσότητα καὶ τριπλασίᾳ κατὰ τὴν ἀγο-
ραίαν τιμὴν. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη δὲν ὀφείλεται θεβαίως, ὥς δύναται
νὰ ὑποθέσῃ τις διὰ τὰ φυσικὰ καὶ τεχνιτὰ λειβάδια, διὰ τὰς
ρίζας καὶ εἰς ἕνα κάποιον βαθμὸν καὶ διὰ τὴν κριθὴν καὶ βρώ-
μην, εἰς τὴν φύσιν τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' εἰς τὴν
ὑπεροχὴν τῆς καλλιεργείας, ἥτις φανεροῦται ἰδίως διὰ τοῦ πε-
ριορισμοῦ τοῦ σπειρομένου ἐδάφους εἰς τόσῃν ἑκτασιν, ὅσῃν δύ-

νάνται οἱ γεωπόνοι νὰ θέσωσιν εἰς ἀρκούντως καλὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ φέρῃ τοιαύτην παραγωγὴν.

Ὡς πρὸς τὸν ἀραβοσίτον, ἀντὶ νὰ ᾖναι αἰτία χειροτερεύσεως, ἔπρεπε νὰ ᾖναι πηγὴ πλούτου δι' ἡμᾶς, διότι οἱ σπόροι αὐτοῦ εἰσὶ προικισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ μεγαλητέραν ἀναγεννητικὴν δύναμιν, ἢ οἱ ἄλλοι σπόροι καὶ τὸ ποσόν, ὅπερ συλλέγουσιν εἰς τινὰ μέρη, ὑποδεικνύει πόσον ἠδύναντο νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῶν καὶ ἄλλα χου τῆς Γαλλίας.

Ἡ Σκωτία καὶ ἡ Ἰρλανδία περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους. Ἐὰν ὁμῶς ἐπεριορίζομεθα εἰς μόνην τὴν Ἀγγλίαν ἠθέλαμεν φθάσει εἰς ἀποτελέσματα ἐκπληκτικώτερα· ὁ μικρὸς αὐτὸς τόπος, ὅστις δὲν εἶναι μεγαλήτερος ἀπὸ τὸ τέταρτον τῆς Γαλλίας, παράγει αὐτὸς μόνος 38 ἑκατομμύρια ἑκατολίτρων σίτου, 16 κριθῆς καὶ 34 βρώμης. Ἐὰν ἡ Γαλλία παρήγαγε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἤθελεν ἐσοδεῦναι, ἀφαιρουμένου τοῦ σπόρου, 150 ἑκατομμύρια ἑκατολίτρων σίτου καὶ 200 κριθῆς βρώμης καὶ λοιπῶν σπόρων, ἥτοι τὸ διπλάσιον σχεδὸν τῆς σημερινῆς παραγωγῆς καὶ ὠφείλαμεν νὰ παράγωμεν ἔτι πλείον, διότι τό τε κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος ἡμῶν εἰσὶ βεβαίως καταλληλότερα διὰ τὰ σιτηρὰ, ἢ τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Ἀγγλίας, οὕτω δὲ ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῶν γεγονότων τούτων ὁ ἀγρονομικὸς νόμος, ὅτι διὰ νὰ συγκομίσῃ τις περισσότερα σιτηρὰ, καλῆτερον εἶναι νὰ περιορίζῃ ἢ νὰ ἐκτείνῃ τὴν σπειρομένην ἔκτασιν, καὶ ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεως μεγαλητέρας ἐκτάσεως εἰς τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ, ἔχει τις μεγαλήτερον κέρδος ὃχι μόνον εἰς κρέας, γάλα καὶ μαλλία, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον εἰς σίτον. Ἡ Γαλλία θέλει φθάσει εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ καλύψῃ μὲ ρίζας καὶ κτηνοτροφικὰ φυτὰ τὰς σχολαζούσας ἀπεράντους γαίας αὐτῆς καὶ ἐλαττώσῃ κατὰ ἑκατομμύριά τινα στρέμμάτων τὴν εἰς τὰ σιτηρὰ χρησιμεύουσαν σήμερον ἔκτασιν γῆς.

Ἰδοὺ ὅλη ἡ ἀγγλικὴ γεωργία· οὐδὲν ἀπλούστερον ταύτης. Πολλὰ λειβάδια, εἴτε φυσικὰ εἴτε τεχνητὰ, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ χρησιμοποιούμενα διὰ τῶν ἐπιτοπίων βοσκῶν. Δύω ρίζαι, τὸ γαιώμηλον καὶ τὸ γογγύλιον, δύο σιτηρὰ τοῦ ἔαρος, ἡ κριθὴ καὶ ἡ βρώμη, καὶ ἐν μόνον σιτηρὸν τοῦ χειμῶνος, ὁ σίτος· ὅλα τὰ φυτὰ ταῦτα ὑπάρχουσι συνδεδεμένα μεταξὺ των διὰ τοῦ συστήματος τῶν ἀμειψισπορῶν δηλ. διὰ τῆς τακτικῆς παρενθέσεως τῶν σιτηρῶν, τῶν ὀνομαζομένων εἰσοδία λευκῇ

white crops, εἰς τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ, ὀνομαζόμενα *eisodia* *prasinē*, greencrops, καὶ ἐκτελοῦσι τὰς ἀμειψισπρὰς ταύτας οἱ γεωπῶνοι ἀρχόμενοι ἀπὸ τὰς σκαλιζόμενας ῥίζας ἢ κτηνοτροφικὰ φυτὰ καὶ τελευτῶντες εἰς τὸν σίτον. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Οἱ ἄγγλοι ἀπεμάκρυναν ὅλας τὰς ἄλλας καλλιεργείας, ὡς τὸ ζαχαροφόρον κοκκινογούλιον, τὸν καπνόν, τοὺς ἐλαιώδεις σπόρους, τὰς ὀπώρας, τὸ μὲν διότι τὸ κλίμα των ἀντίκειται, τὸ δὲ διότι εὖρον ὅτι ταῦτα ἐξαντλοῦσι πολὺ τὰς δυνάμεις τῆς γῆς, ἢ καὶ τέλος πάντων διότι οἱ ἄγγλοι δὲν ἀγαπῶσι νὰ περιπλέκωσι πολὺ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς των· δύο μόνον ἐξηρέθησαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου, ἡ ἔρυνία ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ τὸ λινάριον ἐν Ἰρλανδίᾳ. Παντοῦ ὅπου τὰ δύο ταῦτα φυτὰ καλλιεργοῦνται εὐδοκίμοις θαυμασίως. Ἡ ἐσοδία τοῦ λινarioῦ ἱσοτιμᾶται ἐν Ἰρλανδίᾳ μὲ 110 δραχμὰς κατὰ στρέμμα, ἀλλ' αὕτη ἐκτείνεται μόνον εἰς ἑκτασιν 400,000 στρεμμάτων (1).

Τὰ περιβόλια καὶ οἱ λαχανόκηποι κατέχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ πολλὰ μικροτέραν ἑκτασιν, ἢ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ τὰ προϊόντα των πολὺ ἀπέχουσι νὰ ἱσοτιμῶνται μὲ τὰ ἡμέτερα. Οἱ ἄγγλοι τρώγουσιν ὀλίγα λαχανικά καὶ ὀπώρας, καὶ ἔχουσι δίκαιον διότι ἀμφοτέρα παρ' αὐτοῖς εἰσὶν ἄνοστα. Τὸ πᾶν περιορίζεται, τόσον εἰς τὴν τροφὴν αὐτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν των, εἰς μικρὸν μὲν ἀριθμὸν καταναλωσίων προϊόντων, ἀλλὰ παραγομένων ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ.

Ὡς ἔπραξεν εἰς προσθήκην τῶν προϊόντων τῶν ζώων, ἡ Γαλλία δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης ἀριθμὸν τινα, ἀγνώστων εἰς τοὺς γείτονάς μας, καλλιεργείων, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα προστίθενται παρ' ἡμῖν εἰς τὰ τῶν ὁμοειδῶν καλλιεργείων, τοιαύτη εἶναι ἐν πρώτοις ἡ ἄμπελος, ὁ εἰδικὸς οὗτος τοῦ ἐδάφους ἡμῶν πλούτος, ἥτις δὲν καλύπτει ὀλιγώτερον τῶν 20 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων καὶ δὲν παράγει ὀλιγώτερον τῶν 25 φράγκων κατὰ στρέμμα· τοιαῦτα εἰσὶ προσέτι ἡ κόλζα, ὁ καπνός, τὸ ζαχαροφόρον κοκκινογούλιον, τὸ ῥιζάριον, ἡ

(1) Ὁ Σκωτὸς Γεωργὸς παρατηρεῖ ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ λινarioῦ ἔκαμε μεγάλας προόδους ἐν Ἰρλανδίᾳ ἀπὸ τινων ἡδῆ ἐτῶν, καὶ ὅτι αὕτη ἐξετείνετο κατὰ τὸ 1857, εἰς 560,000 στρέμματα· τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1848 αὕτη ἐκάλυπτε μόνον 200,000 στρέμματα· ἔλαβεν δὲ τὸν μέσον ὅρον.

μορέα καὶ ἡ ἐλαία· τοιαῦτα τέλος πάντων τὰ περιβόλια καὶ οἱ κῆποι τῶν λαχανικῶν, οἵτινες κατέχουσι 10 περίπου ἑκατομμύρια στρεμμάτων, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται ἐν ἀφθονίᾳ αἱ ὀπώραι, τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ ἄνθη· ὅλα ταῦτα τὰ προϊόντα ἡνωμένα ἀποτελοῦσιν ἐτησίαν πρόσοδον ἐνὸς δισεκατομμυρίου φράγκων,

Οὗτοι εἰσὶ θησαυροὶ ἀφιλονείκητοι, οἵτινες ἐξαγοράζουσιν ἐν μέρει τὴν ἀπέναντι τῶν γειτόνων μας ὑποδεστέραν ἡμῶν θέσιν, καὶ οἵτινες ἡδύναντο νὰ προχωρήσωσιν ἔτι πρόσω, διότι τὸ μέλλον των εἶναι ἀπέραντον. Ἡ ποικιλία τῶν ἡμετέρων κλιμάτων καὶ τὸ ἔτι καλῆτερον, ἢ ἡμετέρα ἐθνικὴ εὐφυΐα, ἥτις τείνει ζητοῦσα τὴν καλὴν ποιότητα εἰς τὴν ποικιλίαν, ὡς ἡ ἀγγλικὴ εὐφυΐα ζητεῖ τὴν ποσότητα εἰς τὸ ὁμοιόμορφον, μᾶς ὑπόσχεται μεγάλας προόδους εἰς τὰς καλλιεργείας, αἵτινες διευθύνονται διὰ μόνης τῆς τέχνης. Εἴμεθα πολὺ μακρὰν νὰ φρονῶμεν, ὅτι τελευταῖοι ὠμιλήσαμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐλπίζομεν ἀπ' ἐναντίας ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἐργάται τῶν ἀγρῶν, ὡς καὶ ἐκεῖνοι τῶν βιομηχανικῶν, διὰ τῆς τελειοποιήσεως καὶ τῆς πρωτοτυπίας τῶν προϊόντων αὐτῶν, θέλουσι δυνηθῆ νὰ συμψηφίσωσι μετὰ πλεονασμοῦ ὅσα μᾶς λείπουσιν ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῶν προϊόντων· ἡ τέχνη τῆς καλλιεργείας τῶν λαχανικῶν καὶ τῶν φυτῶν ἐν γένει, ἥτις δημιουργεῖ μεγάλας ἀξίας εἰς μικρὰς ἐκτάσεις γαιῶν ὀφείλει, διαδιδομένη παντοῦ, ν' αὐξήσῃ ἐπ' ἀπειρον τὸν πλοῦτον ἡμῶν. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν τελειοποιημένων μεθόδων τῆς κατασκευῆς τῶν οἴνων καὶ τῶν οἰνοπνευμάτων, καὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ζαχαρώους, τῆς μετάξης, τοῦ ἐλαίου κλπ.

Ἐν τούτοις μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ κρύψωμεν ὅτι, ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῶν πραγμάτων, οἱ ἄγγλοι μὲ τὰς δύο τρεῖς καλλιεργείας των, ἐφαρμοζομένας εἰς μεγάλην ἔκτασιν, διὰ τῆς γενικότητος καὶ ἀπλότητος τῶν μέσων των, ἀποκτῶσιν ἀποτελέσματα πολὺ ἀνώτερα ἐν γένει τῶν ἡμετέρων, καὶ τὰ ὅποια ἐν τούτοις ἀποκτῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Γαλλίας, ἅτινα ἀκολουθοῦσι τὰς αὐτὰς μεθόδους. Μόναί ἐκεῖνα ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπαρχιῶν, αἵτινες ὁμοιάζουσι μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν καλλιεργειῶν, φθάνουσιν ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὰ καλῆτερα προϊόντα καὶ ἐὰν εἷς τινα ἄλλα μέρη διατελῶσιν εἰσέτι κατωτέρω τῆς κατὰ μέσον ὅρον παραγωγῆς τῆς Ἀγγλίας, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ

ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν ἐξαντλουσῶν τὸ ἔδαφος καλλιεργειῶν διατηρεῖται μέχρι τοῦδε πολλὰ μεγάλη, μὴ ὅλας τὰς γενομένας παρ' ἡμῖν ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν προόδους εἰς τὰς βελτιούσας τὸ ἔδαφος καλλιεργείας.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

Κ. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Περὶ γεωργικῆς τραπέζης καὶ πρακτικῶν ἀγροκηπίων.

Ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας εἶναι ἀνέφικτος ἄνευ γεωργικῆς τραπέζης καὶ πρακτικῶν ἀγροκηπίων, καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα εἶναι ἀναπόφευκτα ἐν Ἑλλάδι. Οὔτε ἡ Κυβέρνησις, οὔτε οἱ κεφαλαιοῦχοι, οὔτε οἱ κτηματῖαι ἠθέλησάν ποτε νὰ ἐνωθῶσι διὰ νὰ φέρουν νέον σύστημα καλλιεργείας, ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ἐξήτησαν πάντες τὴν ταπεινώσιν τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ, ἕνεκα κερδοσκοπικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν, πόσον ὁμως ἡπατήθησαν ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, εὐρισκόμενος τόσα ἔτη ὑπὸ τὴν δουλείαν, ὀνομάζεται τὴν σήμερον ἐλεύθερος, ἔχων μίαν μικρὰν ἔκτασιν γῆς, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς μικρᾶς ταύτης κτηματικῆς περιουσίας του ζητεῖ τὴν τάξιν, ἀποφεύγει τὸ μέγα!!! ἑλληνικὸν πολιτικὸν στάδιον, καὶ περιορίζεται εἰς τὰς ἀγροτικὰς του ἀσχολίας· ἡ τελευταία μάλιστα ἐπανάστασις ἔκαμεν εἰς αὐτὸν φανερόν ὅποια εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναρχίας· ὁμοφώνως δὲ ζητεῖ τὴν ὑποστήριξιν τῆς βασιλείας καὶ θέλει εἶναι ἔτοιμος νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός του διὰ τὸ εὐτυχὲς μέλλον αὐτῆς. Ἀφ' ἐτέρου ἡ αἰσχρὰ κερδοσκοπία, ἣν μέχρι σήμερον διετήρουν οἱ τοκογλύφοι καὶ μέρος τῶν κτηματιῶν, εὐρίσκεται εἰς τὰ ὀλισθία. Ἡ κτηματικὴ τράπεζα φέρει μεθ' ἐαυτῆς ἀρκετὰ κεφάλαια πρὸς ἀνακαύφισιν τῶν ἀναγκῶν τῶν δυστυχῶν γεωργῶν μας. Ἡ σύμβασις αὐτῆς μὲ ἠνάγκασε καὶ ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον πατριώτην νὰ συντρέξω εἰ δυνατόν κατὰ τι διὰ τῶν μικρῶν γεωργικῶν μου γνώσεων.